

Odporúčania časti odborníkov z Lesníckej fakulty Technickej univerzity vo Zvolene ku vzniknutej kalamitnej situácii v lesných porastoch okolia Čierneho Balogu

1. Opis vzniknutej situácie

V okolí obce Čierny Balog prevažujú hospodárske rovnovéké **lesy s neprirodzene vysokým zastúpením smreka** (často ide o smrekové monokultúry). Smrek tu bol vysádzaný v 5. vegetačnom stupni, kde prirodzene prevažovala jedľa s bukom a smrek tvoril len prímes (okolo 10 %) spolu s cennými listnáčmi, najmä javorom horským (príkladom prirodzeného drevinového zloženia je Dobročský prales).

Kultúrne **smrečiny** zakladané v prvej polovici 20. storočia **hynú z dôvodu rýchleho oteplenia klímy** po roku 1990 a s tým spojených klimatických extrémov akými bolo napr. sucho v roku 2022. Suchá a teplá klíma oslabuje smrek a naopak predlžuje obdobie a zlepšuje podmienky pre rozmnožovanie lykožrúta smrekového, ktorý sa premnožuje a napáda celé porasty. Rozsiahle lesné komplexy v oblasti navyše z hľadiska vekovej štruktúry dosiahli hranicu, kedy sú pre tento druh lykožrúta atraktívne.

Odchýlky priemerných ročných teplôt v ostatných rokoch už prekročili 2 °C v porovnaní s obdobím 1961-1990 podľa najbližšej klimatologickej stanice SHMÚ v Telgárte (900 m n. m.). To znamená **posun o takmer 2 vegetačné stupne**. Priemerná ročná teplota v tejto dekáde je teda pre smrek absolútne nevhodná, a preto je rozvrat smrečín zákonitou odozvou na klimatickú zmenu. Človek však môže vhodnými opatreniami zmierniť negatívne dopady. Aj z toho dôvodu navrhujeme aplikovať nasledovné opatrenia:

2. Krátkodobé odporúčania

A) vyťažiť len to, čo má **ekonomický zmysel**, teda ponechať odumreté stromy, ktoré už nepredstavujú riziko pre rozmnožovanie podkôrneho hmyzu (tzv. vyletené chrobačiare) a ktorých technická kvalita a ekonomická hodnota je značne znížená. Pre včasnú identifikáciu aktívnych chrobačiarov uvoľniť kapacity na tzv. podkôrníkových pozorovateľov.

B) kvôli **riziku povodní**, neťažiť tam, kde sú strmé svahy a hrozí aj erózia pôdy. V prospech znižovania povrchového odtoku a zvýšenia retenčnej schopnosti (vsakovania zrážok) odporúčame odumreté stromy (alebo ich časť) spáliť a ponechať ležať na zemi v smere po vrstevnici. Minimalizovať pôsobenie lesnej techniky a technologických postupov na pôdny povrch tak, aby sa predišlo masívnemu zhutneniu pôdy, deštrukcii pokrývkového humusu, zníženiu vodozadržnej kapacity pôdy, vzniku podmienok pre povrchový odtok a preferované prúdenie, a tým vysychaniu pôdy a riziku povodní.

C) pri využití viacoperačných strojov využiť ťažbový odpad, ktorý nepredstavuje riziko vzhľadom na šírenie podkôrneho hmyzu, na **protieróznú stabilizáciu** dočasných približovacích liniek a ciest s vysokým sklonom. Pri ťažbe dreva využívať technológie a postupy, ktoré sú prírode šetrnejšie, najmä pri nasadení strojov na kolesových podvozkoch (UKT, LKT, harvestery, forwardery). V prípade potreby zabezpečiť priebežnú sanáciu liniek.

D) kvôli eliminácii rizika **veľkoplošných požiarov**, maximalizovať nespojitosť plôch s ponechanými porastovými zvyškami a maximalizovať ich dostupnosť požiarou technikou. Spaľovanie haluziny nahradiť spracovaním atraktívnych ťažbových zvyškov (najmä vrcholcov) formou štiepkovania. V predstihu zabezpečiť tvorbu protipožiarnych pásov a priesekov. Pri budovaní prístupu pre požiaru techniku a pohybe zariadení na štiepkovanie, ako aj ťažobných zariadení, dbať na zamedzenie poškodzovania pôdneho krytu.

E) pri ťažbe **minimalizovať poškodenie existujúceho prirodzeného zmladenia drevín iných ako smrek**. Smrekové porasty v danej oblasti sú často hojne podrastené bukom, pričom tieto mladé jedince tvoria základ budúcich lesných porastov a ťažba ich môže poškodiť. V maximálnej miere využiť existujúce prirodzené zmladenie, vzhľadom na veľkosť obnovovaných plôch nie je realistické zabezpečiť dostatok vhodného lesného reprodukčného materiálu pre umelú obnovu. V prípade jeho dostatočného množstva, uprednostniť iné dreviny ako smrek.

F) revízia a budovanie technických zariadení vo vodných tokoch na spomalenie nárazového odtoku, **zahrádzanie bystrín** formou malých drevených dočasných prehrádzok a zabezpečiť ich priebežnú kontrolu a čistenie.

G) na podporu týchto opatrení požadovať finančnú podporu a kompenzácie zo strany vlády SR, prípadne EÚ z fondov určených pre výnimočné situácie, ako opatrenie PRV č 8 – Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenia životaschopnosti lesov, podopatrenie: 8.4 – Podpora na obnovu lesov poškodených lesnými požiarimi a prírodnými katastrofami a katastrofickými udalosťami.

3. Odporúčania v dlhodobejšom časovom horizonte

A) pestovanie smrečín je pri pokračujúcej klimatickej zmene neudržateľné, uvedené doterajšie oteplenie o viac ako 2°C sa môže do konca storočia zdvojnásobiť aj pri stredných klimatických scenároch. Je potrebné prejsť na pestovanie zmiešaných porastov drevín prispôbených teplejšej klíme.

B) v rámci umelej obnovy vysádzanie iných drevín ako smrek, hlavne buk, jedľa, jaseň, javor

C) zásadné zníženie stavov zveri v prospech znižovania škôd na obnove a budovanie maloplošných oplôtkov aby sa rozložilo riziko pri ich poškodení

D) tolerovať a využiť prirodzenú obnovu pionierskych druhov drevín (najmä breza, jarabina, osika, rakyta) ktoré aspoň z časti zlepšia retenčnú schopnosť povodí do nástupu porastov zložených z klimaxových drevín. Na miestach kde je to účelné využiť inštitút predĺženia lehoty na zalesnenie a aplikovať podsadby pod pionierske druhy.

E) pri rámci výchovy porastov podporovať iné domáce dreviny na úkor smreka

F) podporovať štruktúrnu a priestorovú rozmanitosť porastov aj neskoršími výchovnými zásahmi

G) v starších porastoch, v ktorých je v budúcnosti riziko napadnutia podkôrnym hmyzom, modifikovať štruktúru v prospech podpory existujúceho prirodzeného zmladenia

Tento dokument nie oficiálnym stanoviskom Lesníckej fakulty Technickej univerzity vo Zvolene

Vo Zvolene, 13. 3. 2024

prof. Ing. Karol Ujházy, PhD.

prof. Ing. Dušan Gömöry, DrSc.

doc. Ing. František Máliš, PhD.

doc. Ing. Peter Fleischer, PhD.

prof. Dr. Ing. Viliam Pichler

doc. Ing. Ján Merganič, PhD.

doc. Ing. Katarína Střelcová, PhD.

doc. RNDr. Judita Kochjarová, CSc.

Ing. Diana Krajmerová, PhD.

Ing. Peter Klinga, PhD.

Ing. Matúš Hrivnák, PhD.

Ing. Marek Kotrík, PhD.

Ing. Michal Bošeľa, PhD.

Ing. et Ing. Jerguš Rybár, PhD.

Ing. Michal Ferenčík, PhD.

Ing. Marek Dzurenko, PhD.

prof. Ing. Erika Gömöryová, CSc.